

Suomennettua portugalilaista kirjallisuutta

Mariana Alcoforado (1640-1723)

Portugalilainen nunna, jota pidetään *Portugalilaisten kirjeiden* kirjoittajana. Mariana Alcoforado syntyi varakkaan tilanomistajan perheeseen ja joutui aikansa ja yhteiskuntaluokkansa mukaisesti kaksitoistavuotiaana luostariin kasvatettavaksi. Marianan suojattu nunnanelämä rikkoutui, kun hän 26-vuotiaana rakastui intohimoisesti. Rakkauden kohde oli Marianaa kaksi kertaa vanhempi ranskalainen, monista rakkausseikkailuistaan tunnettu Chamillyn kreivi Noël Bouton.

- *Sisar Marianan rakkauskirjeet* (suom. Tarja Härkönen 1995)

António Lobo Antunes (s. 1.9.1942)

vuonna 2005 myönnetty Jerusalem-palkinto, 2007 Camões palkinto

Antunes on kirjoittanut lapsuudestaan saakka. Hän opiskeli isänsä tahdosta lääketiedettä ja lähti opintonsa suorittamaan työskentelemään sotilassairaalaan Angolaan. Antunes lähti Angolasta vuonna 1973, mutta alueella kerätyt kokemukset ovat usein heijastuneet myöhempään kirjalliseen tuotantoon.

Antunesin ensimmäinen romaani *Memória de Elefante* ilmestyi vuonna 1979. Muista teoksista tunnetuimpien joukossa on *Fado Alexandrino* (1983), joka kuvaa Mosambikissa käydyn siirtomaasodan veteraanien vaiheita.

- *Os Cus de Judas* (1979) nimellä *Hevonkuudessa* (Suom. Sanna Pernu 1984)
- *As Naus* (1988) nimellä *Purret* (Suom. Arto Rintala 2021).

José Eduardo Agualusa (s.1960, Angola)

José Eduardo Agualusa on portugalinkielisen nykykirjallisuuden luetuimpia kirjailijoita, ja hänen kirjojaan on käännetty jo yli kahdellekymmenelle kielelle. Hänen teoksensa tutkivat todellisuuden ja kuvitelman, totuuden ja maagisen rajapintoja, huumoria kuitenkin unohtamatta.

- *O Vendedor de Passados* (2004) *Menneisyyksien myyjä* (suom. Pirkka Valkama 2015)

Couto, Mia (5.7.1955, Mosambik)

Mia Couto on toiminut vuosia lehtimiehenä ja työskennellyt mm. biologina ympäristönsuojelualalla. Hän julkaisi ensimmäisen runokokoelmansa *Raiz de Orvalho* vuonna 1983 ja ensimmäisen novellikokoelmansa *Vozes Anotecidas* vuonna 1986.

Camões palkinto 2013

- *O último voo do flamingo* (2000) *Flamingon viimeinen lento* (suom. Sanna Pernu 2001)
- *A Varanda do frangipani* (1996) *Plumeriaveranta* (suom. Sanna Pernu 2006)

Dahl Rita (toim.)

Maailmanrunouden klassikon asemaan noussutta Fernando Pessoaa lukuun ottamatta muita portugalilaisklassikoita tai modernia runoutta ei ole esitelty järjestelmällisesti suomalaiselle lukijakunnalle. Valikoiman runoilijat ovat *Mário de Sá-Carneiro*, *Eugénio de Andrade*, *José Régio*, *Nuno Júdice*, *Vasco Graça Moura*, *João Miguel Fernandes Jorge*, *Joáquim Pessoa*, *Fernando Guimarães* ja *Daniel Augusto da Cunha Faria*.

Teoksen toimittanut ja suomentanut Rita Dahl myös esittelee runoilijat ja heidän taustansa.

- *Maailman syrjällä : portugalilaista nykyrunoutta 2017*

Namora Fernando (15.4.1919-31.1.1989)

- *O trigo e o Joio* (1954) *Hyvä ja paha kylvö* (suom. Hilikka Mäki 1984)
- *Domingo à tarde* (1961) *Sunnuntaina iltapäivällä* (suom. Leila Ponkala 1980)
- *O Rio Triste* (1982) *Ikävä joki* (suom. Hilikka Mäki)

Paço de Arcos Joaquim (1908-1979)

- *Diário dum Emigrante* (1944) *Muukalaisen päiväkirja* (suom. Eero K. Neuvonen 1944)

Peixoto José Luís (s. 1974)

Portugalilaisen nykykirjallisuuden kiinnostavimpia nimiä. Tyhjä taivas oli ilmestyessään myynti- ja arvostelumenestys ja voitti José Saramagon palkinnon parhaasta portugalinkielisestä alle 35-vuotiaan kirjoittamasta romaanista. Nyt se on käännetty jo kymmenille kielille.

- *Nenhum Olhar* (2001) *Tyhjä taivas* (suom. Tarja Härkönen 2005)
- *Ruhtinas, joka rakastui orjaan*, runokokoelma (suomennos Rita Dahl 2017)
Tämä valikoima esittelee kattavasti runoutta hänen kaikista kolmesta runokokoelmastaan, jotka ovat *A Crianca em Ruínas* (2001), *a Casa, a Escuridão* (2002) ja *Gaveta de Papeis* (2008)

Penedo Leão (1916-1976)

- *Caminhada, Mustaa leipää* (suom. Ulla-Kaarina Jokinen 1946)

Pessoa Fernando (13.6.1888-30.11.1935)

Vaikka Pessoa oli tuottelias kirjoittaja, hän julkaisi elinaikanaan vain yhden runokirjan, Portugalin myyttistä historiaa kuvaavan eepin ja monitahoisen *Mensagemin*. *Mensagemin* ansiosta Estado Novon konservatiivinen diktatuurihallinto nosti Pessoaan kansalliskirjailijan asemaan. Myöhemmin Pessoaan diktatuurinvastaisetkin tekstit ovat tulleet tunnetuiksi. *Mensagemin* lisäksi Pessoa julkaisi elinaikanaan muutaman vihkosen englanniksi kirjoitettuja runoja. Aktiivisen lehtikirjoittelun vuoksi hän oli verrattain tunnettu jo omana aikanaan. Suurin osa Pessoaan tuotannosta on julkaistu postuumisti, ja se käsittää runojen lisäksi proosaa, esseitä, pamfletteja ja jopa dekkareita.

- *Hetkien vaellus* Runokokoelma (Suom. Pentti Saaritsa 1974)-
- *O banqueiro anarquista* (1922) *Anarkistipankkiiri* (Suom. Sanna Pernu 1992)-
- *Livro do desassossego por Bernardo Soares* (1982) *Levottomuuden kirja* (Suom. Sanna Pernu 1999)
- *En minä aina ole sama: Runoutta. Valikoinut ja suomennanut Pentti Saaritsa 2001.* Päivitetty ja laajennettu versio Hetkien vaelluksesta.-
- *Minä, aina vieras* (Suom. Janne Löppönen ja Harry Salmenniemi 2016)

Pimenta, Alberto (26.12.1937)

Alberto Pimenta on portugalilainen nykyrunoilija, joka on aktiivinen maansa ja maailman tapahtumien kriittinen kommentaattori. Valikoiman runot on poimittu Pimentan 1970-luvun runovalikoimasta *Jogo das Pedras*, kivenheittopeli.

Vuoden 1974 neilikkavallankumouksen jälkeen Alberto Pimenta muutti maanpaosta Saksasta takaisin Portugaliin, ja hän on julkaissut lähes 30 runoteosta, 13 teosta proosaa sekä useita teoreettisia kirjoja.

- *Jogo das Pedras* (1970) *Kivenheittopeli* (suom. Rita Dahl 2009)

José Rodrigues dos Santos (s. 1964 Mosambikissa)

on portugalilainen toimittaja ja bestseller-kirjailija. Hän on julkaissut 22 romaania ja hänen teoksiaan on käännetty 20 kielelle. Tähän mennessä hänen kirjojaan on myyty 3 miljoonaa kappaletta. Hänelle on myönnetty myös useita kirjallisuuspalkintoja.

José Rodrigues dos Santos opetti 25 vuotta journalismia Lissabonin yliopistossa. Nykyisin hän toimii portugalilaisen RTP-kanavan uutisankkurina. Televisiotyö on vienyt hänet konfliktialueille ympäri maailman, mm. Angolaan, Itä-Timoriin, Etelä-Afrikkaan, Irakiin, Bosniaan, Serbiaan ja Libanoniin. Näistä reportaaseistaan hän on saanut useita journalismipalkintoja

- *O mágico de Auschwitz* (2020) *Auschwitzin taikuri* (suom. Mira Kokko 9/2021)
- *A Fórmula de Deus* (2006) *Einstein koodi* (suom. Tarja Sipola 2013)

José de Sousa Saramago (16.11.1922-18.6.2010)

Saramago valmistui teknikoksi ja teki monenlaista ruumiillista työtä ennen kuin aloitti uransa toimittajana, kääntäjänä ja kirjailijana.

Saramago oli vuodesta 1969 Portugalin kommunistisen puolueen jäsen ja ateisti. Nämä aiheuttivat hänelle ongelmia katolisessa Portugalissa. Saramago muutti pois Portugalista Lanzarotelle.

Saramago sai tärkeimmän portugalinkielisen kirjallisuuden palkinnon Camões- palkinnon vuonna 1995.

Vuonna 1998 hän sai Nobelin kirjallisuuspalkinnon ensimmäisenä portugalilaisena. Palkintolautakunnan perustelujen mukaan "hän tuo mielikuvituksen, myötätunnon ja ironian kannattelemilla vertauksillaan pakenevan todellisuuden yhä uudelleen käden ulottuville".

- *Memorial do convento* (1982) *Baltasar ja Blimunda* (suom. Pirjo Suomalainen Pedrosa 1989)
- *A Jangada de Pedra* (1986) *Kivinen lautta* (suom. Jyrki Lappi-Seppälä 1994)
- *História do Cerco de Lisboa* (1989) *Lissabonin piirityksen kirjuri* (suom. Antero Tiittula 2015)
- *O Evangelho Segundo Jesus Cristo* (1991) *Jeesuksen Kristuksen evankeliumi* (suom. Erkki Kirjalainen 1998)
- *Ensaio sobre a Cegueira* (1995) *Kertomus sokeudesta* (suom. Erkki Kirjalainen 1997)
- *O conto da ilha desconhecida* (1998) *Kertomus tuntemattomasta saaresta*(suom. Sanna Pernu 1998)
- *Todos os nomes* (1997) *Kaikkien nimet* (suom. Erkki Kirjalainen 2000)
- *A Caverna* (2001) *Luola* (suom. Erkki Kirjalainen 2003)
- *O Homem Duplicado* (2002) *Toinen minä* (suom. Erkki Kirjalainen 2005)
- *Ensaio sobre a lucidez* (2004) *Kertomus näkevistä* (suom. Erkki Kirjalainen 2007)
- *As Intermitências da Morte* (2005) *Oikukas kuolema* (siom. Erkki Kirjalainen 2008)
- *A viagem do elefante* (2008) *Elefantin matka* (suom. Sanna Pernu 2011)
- *O ano da morte de Ricardo Reis* (1984) *Ricardo Reisin viimeinen vuosi* (suom. Sanna Pernu 2012)

Vieira, António (1941)

Vieira on portugalilainen psykiatri, antropologi ja yliopiston professori.

António Vieira on poikkeuksellinen portugalilainen ääni, jonka proosaa on verrattu Kafkaan ja Brochiin. Sekä Portugalin että Brasilian vaativimmat kriitikot ovat ottaneet Vieiran lyyrisen proosan hyvin vastaan.

- *Tunturi* (1998) *Tunturi* (suom. Tarja Sipola 2004)

Teoksen päähenkilö, Tunturi, elelee yksinään paratiisissa, mutta johdattaa sinne eksyneen vieraan oman maailmansa ihmeisiin. Nuori nainen, jonka nimi on kirjan nimi, asuu puutalossa suomalaisen järven rannalla suorassa kosketuksessa luonnon kanssa.